گره گاز در گلوگاه انرژی

گاز با سهمی نزدیک به سه چهارم از سبد تولید انرژی کشور، در قلب ناترازی ایستاده است؛ اصلاح انرژی بدون اصلاح گاز، پرداختن به حاشیه‌هاست

گزارش
محمد حقگو
روزنامه نگار

ناترازی انرژی در ایران از مرز یک چالش فصلی گذشته و به آزمونی راهبردی برای اقتصاد ملی بدل شده است. در سال‌های گذشته، هرگاه سخن از اصلاح ساختار انرژی به میان آمده، ذهن‌ها ناخودآگاه به سمت بنزین و قیمت سوخت چرخیده است؛ اما داده‌های عینی و وزن واقعی حامل‌ها در اقتصاد ایران، حکم دیگری دارد. وقتی گاز نزدیک به سه چهارم از سبد تولید انرژی کشور را به خود اختصاص داده و بنزین سهمی در حدود ۹ درصد دارد، هرگونه اصلاحی که پیشانی خود را متوجه بنزین کند، جابه‌جا کردن متن و حاشیه است. مسئله امروز اقتصاد ایران نه نوسان مقطعی قیمت‌ها، بلکه انسداد ساختاری در نقطه‌ای است که بیشترین وزن را در تولید، صنعت، گرمایش و تأمین برق کشور بر دوش دارد. برای خروج از این بست، باید نگاه جزیره‌ای به انرژی را کنار گذاشت و کل زنجیره تولید، توزیع و مصرف را به موازات هم بازخوانی کرد.

چرا اصلاح انرژی باید از گاز آغاز شود؟

در ادبیات رسمی تصمیم‌گیرندگان، گاه چنان به فرعیات پرداخته می‌شود که اصل مسئله از دست می‌رود. رئیس مجلس شورای اسلامی در تبیین اولویت‌های کشور، بر این نکته تأکید کرد که اصلاح بنزین در شرایط کنونی باید آخرین اولویت باشد؛ زیرا سهم ۹ درصدی آن در برابر وزن ۷۳ درصدی گاز، سنجه درستی برای سیاست‌گذاری به‌دست نمی‌دهد.

گزارش شماره ۲۱۱۰۲ مرکز پژوهش‌های مجلس و ترازنامه‌های انرژی نیز این وابستگی عمیق را تأیید می‌کنند؛ وابستگی‌ای که در بخش‌های مختلف اقتصاد آشکارتر می‌شود.

بر این اساس سهم گاز در تامین انرژی بخش خانگی ۸۱ درصد، در صنعت ۷۶ درصد، در تجاری ۶۱ درصد و در بخش کشاورزی ۳۷ درصد است. علاوه بر این، حدود ۸۰ درصد برق کشور نیز با گاز تولید می‌شود که بیانگر تاثیر غیرمستقیم این حوزه بر بخش‌های مختلف است. این ارقام نشان می‌دهد که گاز رگ حیاتی اقتصاد ایران است؛ اختلال در این حوزه، به‌طور زنجیره‌ای صنعت، برق، معیشت و بودجه عمومی را زمین‌گیر می‌کند.

سه گانه اتلاف، ناترازی و صدمات جنگی

بحران گاز در ایران صرفاً محصول بدمصرفی نیست؛ ترکیبی از فرسودگی زیرساخت، افت فشار میادین و شوک‌های بیرونی است.

از منظری کلان، اظهارات رجبی مدیر انرژی و کربن شرکت ملی گاز قابل تامل است. وی در جریان همایشی در آذر سال گذشته گفته است: مجموع تولید انرژی در ایران معادل روزانه ۹ میلیون بشکه نفت خام است؛ از این میان، ۵ میلیون بشکه در بخش‌های مختلف مصرف می‌شود، ۲ میلیون بشکه به صادرات و مبادلات می‌رسد و نزدیک به ۲ میلیون بشکه (یعنی حدود ۲۰ درصد) معادل نفت خام در بخش‌های مختلف زنجیره اتلاف می‌شود. این حجم عظیم از هدررفت - که ناشی از فرسودگی شبکه انتقال، افت راندمان تجهیزات، نشتی‌ها و احتراق ناقص است - نشان می‌دهد که درد اصلی اقتصاد ایران کمبود مطلق منابع نیست، بلکه ناکارآمدی در حکمرانی مصرف است. تا زمانی که منشأهای اتلاف در شبکه و مصرف نهایی مهار نشود، تزریق منابع تازه به بالادست، مانند ریختن آب در ظرفی سوراخ است؛ تولید بیشتر، بدون افزایش بهره‌وری، الزاماً به توسعه و رفاه پایدار تبدیل نمی‌شود.

از سوی دیگر در جریان تنش‌های اخیر و حملات به تأسیسات استراتژیک پارس جنوبی و عسلویه، حدود ۲۳۰ میلیون مترمکعب از ظرفیت تولید گاز کشور آسیب دید و از مدار خارج شد. هرچند به گفته رئیس شرکت ملی گاز ایران، با همت مهندسان داخلی بیش از نیمی از این ظرفیت احیا شد، اما عمق ناترازی انباشته از سال‌های قبل به همراه این شوک جدید، شکاف میان تولید و تقاضا را به بیش از ۳۰۰ میلیون مترمکعب رسانده است.

آمار شرکت ملی گاز نشان می‌دهد در روزهای اخیر، تولید روزانه حدود ۷۰۷ میلیون مترمکعب بوده که نزدیک به ۶۰ درصد آن (بیش از ۴۲۱ میلیون مترمکعب) تنها در بخش خانگی، تجاری و صنایع جزء به مصرف رسیده است. وقتی بخش بزرگی از گاز تولیدی کشور در ساختمان‌های کم‌عایق، تجهیزات گرمایشی فرسوده و بخش‌هایی از زنجیره با راندمان پایین مصرف می‌شود، طبیعی است که در روزهای اوج سرما، شبکه با کمبود مواجه شود و فشار آن به بخش‌های مولد صنعت منتقل شود.

کارورهای انرژی؛ کلید کوتاه‌مدت اصلاح مصرف

یکی از خطاهای رایج در مواجهه با ناترازی، پناه بردن به راه‌حل‌های قیمتی و شوک‌درمانی است. داده‌های توزیع مصرف نشان می‌دهد که برخلاف تصور عمومی، مصرف بالای گاز لزوماً در دست دهک‌های لوکس و مرفه نیست، بلکه خانوارهای کم‌درآمدتر به دلیل عدم دسترسی به تجهیزات استاندارد و ساختمان‌های فاقد عایق‌بندی، سهم بالایی از انرژی را هدر می‌دهند. افزایش ناگهانی قیمت در چنین فضایی، تنها بار سنگین معیشتی بر دوش دهک‌های ضعیف می‌گذارد بدون آنکه مصرف را بهینه‌سازی کند.

یک راه حل اصولی، تغییر پارادایم از «فشار قیمتی» به «اقتصاد صرفه‌جویی» است. قانون برنامه هفتم توسعه (جزء ۲ بند «پ» ماده ۴۶) با پیش‌بینی نهاد «گواهی‌های صرفه‌جویی گاز» و ورود نزدیک به ۱۰۰ شرکت کارور خصوصی، بستر مترقیانه‌ای فراهم کرده است. در این مدل، شرکت‌های تخصصی با هوشمندسازی موتورخانه‌ها، تعویض بخاری‌های فرسوده و عایق‌بندی، مصرف را کاهش می‌دهند و ارزش ریالی صرفه‌جویی از طریق گواهی‌های صرفه‌جویی قابل شناسایی و مبادله می‌شود و می‌تواند منافع خانوار، دولت و مجری طرح را همزمان تأمین کند. این یعنی مشارکت دادن مردم در منافع اقتصادیِ بهینه‌سازی، به‌جای جریمه کردن آن‌ها.

راندمان نیروگاه‌ها؛ حلقه اتصال گاز و برق

اگرچه اصلاح مصرف در بخش تقاضا یکی از کلیدهای اصلی است، اما بخش عرضه و توزیع نیز نیازمند جراحی و نوسازی ساختاری است. نیروگاه‌های حرارتی کشور یکی از مهم‌ترین نقاط مصرف گاز هستند. بر اساس گزارش‌های رسمی، با ثبت رکوردی تازه، میانگین راندمان نیروگاه‌های حرارتی به ۴۰ درصد رسیده است که همین افزایش نیم‌درصدی، صرفه‌جویی قابل توجه بیش از یک میلیارد لیتری در سوخت مایع را تا پایان سال رقم می‌زند.

با وجود این، فاصله زیادی تا نقطه مطلوب باقی است. تبدیل نیروگاه‌های گازی موجود به واحدهای سیکل ترکیبی، خارج کردن تجهیزات فرسوده از مدار و رفع موانع سنگین سرمایه‌گذاری (از جمله اصلاح فرایندهای پیچیده اداری در وزارت نفت) پیش‌شرط‌های حیاتی برای پایداری زنجیره تولید برق و گاز است. طبق برخی آمارها، بدون ارتقای راندمان نیروگاه‌ها، در روزهای سرد سال ناچاریم برای جبران کسری گاز، بیش از ۱۰۰ میلیون لیتر گازوئیل در نیروگاه‌ها بسوزانیم؛ رویکردی که هم ثروت ملی را دود می‌کند و هم فرصت طلایی صادرات فرآورده و ارزآوری را از بین می‌برد.

مدیریت یکپارچه در گرو بسیج ملی انرژی

ناترازی گاز یک مسئله کلان امنیت ملی و تاب‌آوری اجتماعی است. همان‌طور که مدیرعامل شرکت ملی گاز هشدار داده، جنگ امروز، جنگ انرژی است و عدم صیانت از این دارایی بزرگ، آن را به تهدید علیه اقتصاد کشور بدل خواهد کرد. عبور از این گلوگاه، نیازمند اراده‌ای فرابخشی است؛ از تسهیل فعالیت شرکت‌های کارور و رفع موانع مالی بخش خصوصی گرفته تا همراه کردن جامعه با گفتمان صرفه‌جویی خردمندانه. گاز با سهم ۷۳ درصدی در قلب سبد مصرف انرژی نشسته است؛ اگر حکمرانی انرژی کشور این گره را در گلوگاه خود باز کند، راه برای سایر راهکارهای برد-برد در حوزه انرژی نیز گشوده خواهد شد؛ راهکارهایی که هم فشار بر شبکه را کاهش می‌دهند، هم از اتلاف منابع می‌کاهند و هم ظرفیت تولید و رفاه را تقویت می‌کنند.

بازارهای جهانی

پیش‌بینی گلدمن ساکس:

قیمت طلا تا پایان ۲۰۲۷ به ۴۶۵۰ دلار می‌رسد

در شرایطی که افت قیمت طلا در روزهای اخیر نگرانی‌هایی درباره چشم‌انداز این فلز گران‌بها ایجاد کرده است، بانک سرمایه‌گذاری گلدمن ساکس با تکیه بر تداوم خرید بانک‌های مرکزی، آینده بازار طلا را صعودی ارزیابی کرد. این بانک پیش‌بینی کرده است قیمت هر اونس طلا تا پایان سال ۲۰۲۷ به ۴ هزار و ۶۵۰ دلار و تا پایان سال ۲۰۲۸ به ۵ هزار و ۶۰۰ دلار برسد.

به گزارش فارس، گلدمن ساکس در تازه‌ترین ارزیابی خود از بازار فلزات گران‌بها اعلام کرد قیمت طلا تا پایان سال ۲۰۲۷ حدود ۱۳ درصد نسبت به میانگین ۴ هزار و ۱۰۰ دلاری اکتبر گذشته افزایش خواهد یافت. به اعتقاد کارشناسان این بانک، بخش عمده این رشد از محل تقاضای بانک‌های مرکزی تأمین می‌شود؛ تقاضایی که در سال‌های اخیر به یکی از مهم‌ترین عوامل حمایت از بازار طلا تبدیل شده است.

گلدمن ساکس پیش‌بینی می‌کند بانک‌های مرکزی جهان در فاصله سال‌های ۲۰۲۶ تا ۲۰۲۸ به‌طور میانگین ماهانه ۶۰ تن طلا خریداری کنند. این رقم پیش از سال ۲۰۲۲ حدود ۱۷ تن در ماه بود. پس از مسدود شدن ذخایر ارزی روسیه، بسیاری از کشورها برای کاهش وابستگی به دارایی‌های خارجی و تنوع‌بخشی به ذخایر خود، خرید طلا را افزایش دادند؛ روندی که در اقتصادهای نوظهور شدت بیشتری داشته است.

با وجود کاهش سرعت خرید در ماه‌های اخیر، گلدمن ساکس انتظار دارد با تثبیت قیمت‌ها، تقاضای بانک‌های مرکزی دوباره افزایش یابد. این بانک همچنین معتقد است چین همچنان ظرفیت افزایش سهم طلا در ذخایر خود را دارد؛ سهمی که اکنون حدود ۱۱.۸ درصد برآورد می‌شود و می‌تواند به ۲۰ درصد برسد.

در مقابل، سیاست پولی آمریکا همچنان مهم‌ترین ریسک بازار طلاست. گلدمن ساکس احتمال افزایش ۲۵ واحد پایه‌ای نرخ بهره فدرال رزرو در دسامبر و یک افزایش مشابه در مارس ۲۰۲۷ را مطرح کرده است. افزایش نرخ بهره، هزینه فرصت نگهداری طلا را بالا می‌برد و می‌تواند تقاضای سرمایه‌گذاران و صندوق‌های قابل معامله در بورس را کاهش دهد.

با این حال، این بانک معتقد است خرید مستمر بانک‌های مرکزی می‌تواند بخشی از فشار ناشی از کاهش تقاضای سرمایه‌گذاری را جبران کند. گلدمن ساکس همچنین طلا را در مقایسه با نقره، گزینه‌ای باثبات‌تر می‌داند؛ زیرا قیمت نقره وابستگی بیشتری به نقدینگی و رفتار سرمایه‌گذاران دارد.

خاندان محترم فرید حسینی و احکامی
با کمال تاسف و تاثر درگذشت سرکار خانم
سیمین دخت احکامی
را از صمیم قلب تسلیت عرض نموده،
ما را در غم خود شریک بدانید.
مهندس رحمانی
۲۲۲۶۸۴

دوست ارجمند
جناب آقای دکتر فرید حسینی
با تاسف فراوان درگذشت همسر گرامیتان
را به جنابعالی و خانواده محترم تسلیت گفته،
ما را در سوگ خود شریک بدانید.
دکتر نقیبی و بانو
۲۲۲۸۴۸

استاد بزرگوار
جناب آقای دکتر فرید حسینی
و خاندان محترم
کوچ همسر گرامیتان موجب تأثر و تأسف گردید.
برای روح بزرگ ایشان آرامش وجایگاه رفیع وبرای شما
وسایر عزیزانتان تندرستی وشکیبایی آرزو مندیم.
خانواده مجید محمدزاده
۲۲۲۸۴۳

خیری که هیچ شری در آن نیست
شکر بر نعمت و صبر بر مصیبت ناگوار است

هفتمین سالگرد
مرحوم خان محمد کوهستانی
این ایام بی تو گذشت
ولی مهر تو هنوز چراغ راه مان است
خاطره ات هر لحظه جان میبخشد به دل هایمان
روحت شاد و حضورت در قلب مان همیشه زنده است.
خانواده مرحوم
۲۲۲۶۷۰

إنّا لِلّه وَإنّا إلَیه راجِعُون
با اندوه فراوان، درگذشت زنده یاد
جناب آقای علیرضا ناظری
عضو هیات علمی دانشگاه فردوسی مشهد
و عضو مؤسس بنیاد حامیان دانشگاه فردوسی
و نخستین مدیرعامل بنیاد
که به مدت ۱۴ سال عهده‌دار این مسئولیت بودند،
را تسلیت می‌گوییم.
آن مرحوم از پیشگامان شکل‌گیری و توسعه این بنیاد بودند و خدمات ارزشمند و تلاش‌های صادقانه ایشان در مسیر حمایت از دانشگاه و دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد یادگاری ماندگار در تاریخ این دانشگاه خواهد بود. این ضایعه را به خانواده محترم ایشان، دوستان، همکاران و جامعه دانشگاهی تسلیت عرض نموده و از درگاه خداوند متعال برای آن مرحوم رحمت و مغفرت و برای بازماندگان صبر و شکیبایی مسئلت می‌نماید.
هیات امنا و هیات مدیره بنیاد حامیان دانشگاه فردوسی
۲۲۲۸۷۷

با نهایت تاسف و تاثر درگذشت زنده یاد
دکتر سارا صحافیان
را به اطلاع دوستان، آشنایان و اقوام محترم میرسانیم.
مراسم یادبودی به پاس احترام و بزرگداشت عزیز از دست رفته مان
در روز پنجشنبه ۵ آذرماه از ساعت ۱۶ تا ۱۸
در هتل هما ۱ (احمدآباد) برگزار می گردد.
به یاد سارا جان و به احترام نیکوکاری هایش، خواهشمندیم درصورت تمایل
به اهدای گل طبیعی، هزینه آن را صرف امور خیریه نمایید.
خانواده های: صحافیان - ستاره - سارینای عزیز - میربلوک
طلایی - حسینی نژاد و اقوام وابسته
۲۲۲۸۰۳